

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

7 de Personis a quibus constituu[n]tur, & quibus dantur feuda: & de
Imperatoribus, regibus, ducibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

24 ¶ Limitata ¶ paragiū estimatio a Carolo quinto constitutio, const. eius lata mense Octobr. 1374. vetitū; masculo dari plusquam ducenta & quadraginta millia festerium, seu duodecim millia libellarum in annum proentum, cum honorario comitatus titulo, & octingentis millibus festerium, id est, quadraginta millibus libellarum semel numerandis. Filia item ne ultra dotale summam, duodecies mille festerium seu sexaginta millia libellarum darentur. Pro illa pecunia itaque regni res, ducatus, comitatusq; in paragiū dantur & sub fiduciaria concessione, ea lege vt si masculi illis quibus dantur non sint, redeant res ad diadematis ius plenum. Sicutque isti beneficiarii principis in rebus domanii hac lege concessi, vt etiam integra iura regia & dignitas remaneant. Sicut & horū exemplo illustriores familiae ducatus, comitatus, & baroniae & aliae huiusmodi, imo & aliorū nobilitium, indiuiduū ex lege maiorum & pactioibus seruant bonorū ius & dignitatem: vt pluribus liberis vni superstitibus, senior idoneus titulu & nomen dignitatis, & iura nanciscatur: ceteri autem paragiū contenti sint. Et ita amplitudo familiarum in suis splendore conseruetur. Et no mine paragiū rei familiae dantur alii liberis, quae & redeunt ad stirpem, mortuis qui paragiū habuerunt. ¶ Licet ¶ etiam regibus nostris etiam ex domanio in feudum viris eximii, & qui seruo pro regni salute deouissent, largiri, vt profertur Rheatus Chopinus l. b. 2. de domanio, cap. 15. ad quem te reuocis. ¶ Itaque ¶ extra has duas causas paragiū, & necessitatis belli nunquam licet regi iure coimuni res diadematis alienare, seu in feudum dare, vt pote dignitate existente indiuisibili. ¶ Sicut ¶ & marchionatus, ducatus, & similia feuda dignitatem habentia, indiuisibilia dicuntur. §. omnes si de feudo fuer. controuer. ¶ in §. praeterea ducatus, de probib. feud. aliena. per Federic. alia autem diuisi possunt, & ideo pro parte aliis infeudari. Aluarot. in pralud. feud. diuis. 9. Sed & in beneficiaria concessione relinquitur adhuc dominium regi, quod & in domanio regio perseuerat. ¶ Ifernus in §. praeterea ducatus, de probib. feu. alien. per Feder.

De personis, a quibus constituuntur, & quibus dantur feuda, & de Imperatoribus, Regibus, Ducibus. Cap. 7.

- 1 Domino cuiq; in feudum dare licet, nisi specialiter prohibeatur.
- 2 Ecclesiastica persona feudum dant antiquum, non nouum de rebus ecclesiae: maiores vasaiores & minoribus dant feudum.
- 3 Feudum dant femina nouum, antiquum: minor antiquū & prodiu: clericū propria.
- 4 Per procuratorem datur & acceptatur feudum.
- 5 Funt tractationis methodus. Quis datur summus Pontifex, Archiepiscopus, Episcopus, &c. aliae, persone ecclesiasticae, remissive, eo.
- 6 Imperator, rex, a quibus & quomodo fiant.
- 7 Quid Dux, Marchio, Capitaneus, &c. in summa.
- 8 Dux quid, Dux capitaneus regni, &c. item nu. 12.
- 9 Dux minus quam duxor exercitus, plus in quod quam spampis.
- 10 Ducatus, tempore Aurelii & aliorum Caesarum fuisse.
- 11 Ducatus spectabilis dignitas, maior tribunatu, tribunatu maior primicerio.
- 12 Ducibus in iudicio data in milites. Ducis a rege creati, & ducis exercitus differentia. &c. Dux Venetorum, Princeps.
- 13 Duces ciuitatum magistratus praecipui dicti a Gothis. Duces & comites in iudicio ciuitatibus praefecti, a rege amouibiles, deinde facti perpetui.
- 14 Magister domus Francie seu comes stabuli ante amouibiles, postea perpetuus factus.
- 15 Duces in Italia rerum summam tenebant. Olim regna Aquitaniae, Neustrie, Austrasiae, Burgundiae, in ducatus conuersa. Faciunt numeri 17. 20. 25. & 26. ducatum erectiones quadam, nu. 17. & 20.
- 16 Ducatus maior dignitas quam comitatus, nu. 22.
- 17 Moscovitici reges, dicti duces magni Vuclik k nezii.
- 18 Publius, victor Hannibale se ducem, non regem dici voluit. Dauid quoque se dixit datum ducem populi.
- 19 Almania regnum in ducatus conuersum.
- 20 Duces dicti Romanis, prouinciarum retores.
- 21 Centenarius magistratus in Almania unde dicti, qui erant comitibus subiecti.
- 22 Ruxenburgii, consilarii comitum & centenariorum.
- 23 Prouincia Romanorum ad quae regendus missi sunt, duces, Du-

- catu dicta. & qua prouincia ducatus fuerunt.
- 27 Quae prouincia vicariis Imperatoris, & quare regebantur potius ille per vicarios.
  - 28 Administrationes ducatum, prouinciarum, & vicariatus, non erant perpetuae, dignitas tamen perpetua.
  - 29 Deponentes administrationem ducatus, dignitati comitum prima aequabantur.
  - 30 Ducatus inter Francos olim constabat quinque comitatibus. Comitatus autem 100. pagis.
  - 31 Dux apud Boioarios a populo fiebat, cum potestate necandi hominem.
  - 32 Dux ab Etruscis duodecim regibus cum omni potestate, tempore belli crebatur.
  - 33 Duces in Gallia, qua summi imperii sunt, sine gratia non usurpant.

Generaliter ¶ in quaestione quis potest in feudum dare & accipere, analysi dari potest: rerum suarū dominos omnes posse, quibus specialis non prohibetur iure. Cum libera sit cuiq; rei suae administratio, l. in remandata C. mand. l. nemo exterius C. de Iudicis, l. sed & si lege, §. consuluit de per. her. in P. ¶ Dant ¶ itaque ecclesiasticae personae, & laicae, & vtriusq; sexus. Ecclesiasticae, summus pontifex, Clem. pastoralis, de re iud. archiepiscopus, episcopus, abbas, abbatissa, praepositus antiquum, non nouum, §. 1. de iis qui feud. dare poss. lib. 1. Feud. tit. 1. de antiquo non de nouo feudo, §. 1. de iis qui feud. vel abbatem, &c. quod & supra diximus. Laicae, Imperator, rex vt dictum, marchio, dux, comes, baro, qui capitaneus regni, & alii qui ab illis accipiunt, vasaiores regni, qui & ipsi dant aliis minoribus vasaalioribus, d. §. 1. de iis qui feud. dare poss. quomodo autem dare possint in feudum qui ab alio habent, etiam superiori capite dictum est. ¶ Dat ¶ & femina nouum & antiquum, §. femina, 3. per quos fiat. muel. lib. 2. tit. 3. Minor antiquum non nouum, §. 1. eod. sicut & in eis cui bonorum suorum administratio prohibita, d. §. 1. Potest ¶ ad feudum dare clericus propria, §. 1. de cler. qui inuestit. facit. lib. 2. Feud. tit. 35. ¶ Per ¶ procuratorem quoque & dari & acceptari potest feudum, in §. personam, per quos fiat. inuest.

¶ Istiti ¶ annexae sunt aliae quaestiones secundum quid fiat concessio, & cuius sit feudum, & quare, & propter quid. Quae omnia simul tractabimus, deima quaestione secundum quid, quam post personas explicabo latius, modum dans acquisitionis vel constitutionis feudi. Quid sit summus pontifex, archiepiscopus, episcopus, abbas, abbatissa, praepositus, iam explicauimus alibi in personis ecclesiasticis. ¶ Quamuis ¶ antiquis temporibus variis modis imperium Romanorum & orbis datum fuerit, vi, quale contigit Iulio Caesari, Europ. lib. 7. Sueton. in Jul. Caesar. electione senatus, quale contigit Tiberio, Sueton. in vita Tiberii. vel militum, quale contigit Septimio Senero, Fenest. cap. 4. de magist. Romanor. hereditate, quale contigit Octauiō, Europ. lib. 7. & 8. & aliis. In feudum etiam datum est imperium aliquando a summo Pontifice Imperatoribus cum iuramento fidelitatis, vt ecclesiae Catholicae & Apostolicae opem & auxilium & defensionem praerent, qui hanc dignitatem consequerentur. Sic & in consecratione, & coronae vltimae donatione Caesares Romam profecta a summo pontifice reges Romanorum & Imperatores declarantur, susceptis insignibus ensis, diadematis, sceptri, & pomi aurei, vt in principibus seu personis publicis paulo latius explicamus, & infra in insignibus seu symbolis inuestiturae. Et quamuis Gregorius quintus potestatem eligendi Imperatorem, in Germanos transtulerit: tamen sibi confirmationem reseruauit, Polyd. Vergil. lib. 4. de inuentor. rer. cap. 10. Baro in extranag. ad reprimendam. Hen. 7. post li. feudo. Iustinus senior electus etiam antea, legatos Romam ad Hormildam summum Pontificem misit, vt fidem suam sedi Apostolicae subiceret, Pratina in vita Hormisae. De regibus in personis publicis late tractamus, hic autem si sicut indicasse ex superioribus, & ex his quae sequuntur, reges duplici modo in feudum venire: vel quod ex regnis, ducatus comitatufue fiant, vel quod ex ducibus & prouinciis vi ab aliis imperiis ereptis, vel alio modo possessis ab eis, qui potestatem habent, regna facta fuerunt, retento hominio & fidelitate, qualia regna hodie sub summo Pontifice & sub Imperatore sunt, & sub Turca, pretioso Ioanne Aethiopum Imperatore, quem dicunt presbyterum Ioannem. Illud solum dignum est, quod moneam, Principem, qui Regis titulum ambit, habere in ditione sua oportere saltem quatuor ducatus contiguos, aut pro singulis ducibus, quatuor comitatus, qui ab alio quam ab Imperatore non pendeant. In quatuor ducibus

desideratur ad minus decem ciuitates, quarum una sit archiepiscopatus provinciam constituens, cap. clericos, 21. distinct. Nec ad rem facit quosdam hodie esse regulos dictos, vt Nauarum, Ballearium olim insularum, & similes: quibus tamen sexdecim non sunt comitatus, nec tot ciuitates, quot diximus exegi. Nam fuerunt quidem olim haec regna suis membris constantia, sed nunc occupata ditione, priuilegio tituli gaudent tantum, *Auth. de la Sale, in lib. inscripto la Salade in cap. seu lib. 9.* ¶ Alii ¶ personae post Imperatores & reges sic ordinantur apud consuetudinarios in rubrica, vt primum dux, postea marchio, dehinc comes, subinde capitaneus, & valuasor nominentur, *rubr. quis dicat. dux march. lib. 2. feud. tit. 10.* Hos consuetudinis contextus explicat dictos a ducatu, marca, comitatu, quibus inuestiuntur: sed haec explanatio nihilo certior est ipsa rubrica, cum & olim ista nomina sine feudo dignitatis tantum fuerint.

¶ Dux ¶ est qui exercitum ducit, l. 2. C. de offic. praefect. Afric. l. 1. de offic. magistr. milit. l. duces, C. de offic. iudic. milit. l. desertorem, §. in bello, de re milit. in P. & dux a ducendo proculdubio dictus, & a rege creatus cum ducatu, dignitate videtur regali insignitus, & capitaneus ideo dictus regi, d. §. 1. de iis qui feudum dare poss. in quodam, sp. am. p. 5, qui praest exercitum, & ducatus in quodam, & sp. am. p. 1, praefectura, imperium militare. Ducatores vocat Cicero absolute duces & Imperatores exercituum primos, quoties non modo, inquit Cicero. i. Tufculan. duces nostros, sed vniuersi etiam exercitus ad

non dubiam mortem concurrere: ¶ sed ¶ & plus dux videtur esse, quam exercitus dux, vt apud Thucyd. plus in quodam, quae sp. am. p. 5, vt dum ait Thuc. in 8. & in quodam, & sp. am. p. 1. Et ita etiam Plutarch. in 1. in quodam, & sp. am. p. 1. Et tunc saepe apud Graecos illa in quodam, seu ducatus pro principatu & imperio reipub. aliquis, vel pro omnimoda potestate in aliquam rem apud Isocratem, Thucydidem, Elchinem, & alios. ¶ Fuisse ¶ & tempore antiquorum Caesarum titulos ducales & ducatus, maxima dignitatis insignia, vel ex eo apparet ex Flauio Vopisco in Aureliano, dum ait Aurelianum habuisse multos ducatus, multos tribunatus: Et ex Suetonio Tranquillo in Nerone, cap. 35. dum refert Neronem Claudium Caesarem, priuilegium Rufinum Crispinum Poppaeam uarum impuberem adhuc, quia ferebatur ducatus & imperia ludere, mergendum mari, dum piscaretur, seruis ipsius mandasse. Numerat & Iustinianus plures ducatus, scribens Basiliano magistro militum per orientem, Iust. in l. 2. de offic. praefect. praet. Afric. lib. 1. C. tit. 30.

¶ Iustinianus ¶ spectabilem dignitatem ducatum dicit & maiorem tribunatu, & tribunatum maiorem primicerio domesticorum & protectorum scholae. Primicerius quidem, inquit, l. 2. de domest. & protector. lib. 1. C. tit. 17. domesticorum & protectorum vtriusque scholae post adeptum tribunatum inter eos spectabili dignitate persuaer. qui ducatum gerere meruerunt.

¶ Et ¶ Anastasius quoque spectabiles duces nominat, eisque iurisdictionem in milites concedit, vt per se cognoscant, vel aliis committant, l. in §. erit autem, de re milit. lib. 1. C. tit. 36. similiter, spectabiles isti indices, in §. in de appell. collat. 4. tit. 2. Duces ¶ & in quodam, dicuntur a principe facti, seu regni capitanei, quod regalem in eo gerunt dignitatem, Aluaros in §. 1. quis dic. dux march. tex. in §. 1. de feud. Marc. lib. 1. Feud. tit. 14. non autem alii ductores exercituum ab aliis, vt a ciuitatibus creati. Nisi ciuitas libera esset, quae republicam constituat, veluti Venetiis qui praest, dux dicitur, cap. exposita, c. 11. de arbitr. lib. 1. Decretal. tit. 35. qui pro principe haberet legitimo. Germani, reges ex nobilitate: duces ex virtute sumebant, Cornel. Tacit. de morib. German. ¶ Paulus ¶ & Aemyl. lib. 1. histor. Francor. in Chireberto scribit, Longinum Exarchum ad Romanum imperium regendum missum ab Iustino imperante orienti, reuocato Nasere, qui pro eo ante principatum tenebat more Gothorum sedem sibi legisse Rauennae, & cuique vbi magistratus suos dedisse, qui duces vocitabantur. Et quem Romae praeficiebat, vocatum praefidem. Et rursus idem Paul. l. 1. in Chilperico. sic scribit, duces initio, comitesque a regibus praeficiebantur gentibus ciuitatibusque, ac cum videretur dimittrebantur: deinde inuesterant consuetudo: ut nisi sceleris consilio abire imperio non cogentur: idque postremo, ut quisque, eo munere donabatur, surreuando regum cauebatur.

¶ Quod ¶ exemplum ad magistrum militum, ac eum peruenit, quem maiorem, magistrumve domus Franci vocitabant, comitem etiam stabuli dicunt. ¶ Et ¶ iterum idem lib. 1. in Chilperico. indicat duces loco dignitatis Regiae fuisse in Italia, sollicitauit, inquit, scilicet Chilpericus rex Gallicus hostium proceres, vt nomen

regium quorum ante posituerant, tolleret, ducesque, rursus crearent, ad quos summorum deferretur. ¶ Maior ¶ dignitas ducatus, quam comitatus, & ideo ex comitatu fit erectio in ducatum, pro magno munere: sicut non alio maiori remuneratus Rainaldus comes Gueldriae, qui Ludouico Caesari adhaerere contra Austriae duces, quam quod ex comite primus dux Gueldriae factus anno 1134. Munsterus lib. 3. Sic Adolphus comes antea Cluensis anno 1146. factus dux, & inter principes imperii connumeratus a Sigifmundo Imperatore in concilio Constantiensi, Munst. eo. lib. 3. ¶ Carolus ¶ Caluus rex Galliarum uictis nepotibus Pipino & Carolo, qui regnum Aquitaniae vsurpare uoluerant, regnum Aquitaniae in ducatum conuertit circa annum 852. constituitque Renulphum Burgundum primum ducem, limitato certis locis ducatu. Sic ex regno Burgundiae, Neustria, Austriae facti sunt ducatus, in 3. par. Annal. Aquit. in princ. Tempora alia creationis ducatum quorundam in Gallia signat Chopinus, lib. 1. de dominio, tit. 6. ¶ Reges ¶ Moscouitici dicuntur tantum suo idiomate, uulgi k'nezi, id est, magni duces, Sigifmundus liber Baro, lib. 1. ser. Moscoui. ¶ Et ¶ postquam Publius uicit Hadrubalem in Iberia, cumque Iberi se fidei Romanorum commendant, illum regem salutarer, motus eo facti, vt animaduersionem adhiberet, collectis Iberis, regium quidem se uelle haberi & dici ab omnibus cum ueritate, dixit: regem uero nec esse, nec dici a quoquam. Quibus dictis mandauit, vt dux appellaretur, Polyb. lib. 10. hist. Rex David dixit se tantum ducem esse constitutum a domino super populum in libro 2. Samuelis, 2. Reg. 6. ubi non se Melech regem, sed tantum עבד נגיד aliam, principem ducem populi, uocat. Est autem נגיד idem quod נשיא, scilicet princeps, a uerbo נגד, neged coram, eo quod vt subditi uertant semper facies suas ad principes suos, Exech. 27.

¶ Non ¶ censo omissenda quae Beatus Rhenanus lib. 2. rerum Germ. de ducebus scribit, dum post uictoriam a Clodoueo contra Alemanos obtentam apud Tolbiacum, ait, Alemaniae regnum in ducatum uersum: & subiicit, in hoc Romanos imitati sunt Franci. Nam ¶ illi ¶ prouinciarum uelores, duces appellabant, id quod ex libro magistri a. u. Romanorum satis liquet, unde formula ducatus Rhenanorum apud Cassiodorum, in uariis. Deligebant autem ducem ex nobilibus familia. Sic Boetius Agilolphingorum antiqua gens duo duces dedit. Hoc autem priuilegium habebat ea familia (nota feudum) a praefectis Francorum regibus, ut si quis fidus regno, prudensque, ex ea progeniue comperitus fuisset, non aliunde quisquam adscisceretur in ducem.

¶ Et ¶ paulo post, nec tantam potestatem habebat dux, quantum hodie uidemus habere. Et postea, ergo prima designationem sub Francis in Alemaniam habebat dux, proxima comites. ¶ Regiones ¶ septem centenas distinctae erant, unde centenarii nomen. Is magistratus centena praefidebat, comiti subiectus. Et paulo post, nec duci deerat vicarius, nec comiti. ¶ Qui ¶ in consilio adhibebantur, Ranzemburgii sunt appellati Germanica dictione. Et si reipub. Romanae repetamus memoriam ex libro, qui uetusque imperii notitia dicitur, inueniuntur prouinciae Romanae uel quaedam gubernatas per vicarios, alias per comites, alias per duces, alias per praefectos, alias per praefides. Et leges quoque iuris ciuilibus de his fide faciunt: in quibus agitur de officio praefidi, consulum, proconsulum, comitum, & similibus. ¶ Ita ¶ illae in quas regendas mittebantur duces, ducatus dici possunt, quales fuerunt prouinciae Tripolitana, Pannonia, Valeria, Ripensis, Pannonia prima cum Norico, ueltraque Rhetia, Sequana, Armorica, quae cum Neruiciana habebat vnum ducem, Belgica ¶ secunda, Britannica, Moguntia. Et puto istas prouincias potius in ducatus, quam in comitatus translatae a Romanis, quod in his fuisse reges seu reguli, quamuis & alia ratio possit accedere.

¶ Quomodo ¶ vicarii, scilicet Imperatoris referentes factae cognitionis potestatem, l. 2. de offic. vicarii, l. 1. C. tit. 42. mittebantur in prouincias, quae recte nomen regium & regnum ferre poterant, uel camus lieutenantens du Roy ou d'Empereur. Nam sub vicariis plures erant prouinciae, quatuor singulae possent regem mererit, vt b vicario Hispaniae, erat Beticia, Lusitania, Gaecia, costulares prouinciae, & praefides Taracensis, Carthagenensis, Tingitaniae, insularum Balearum. Sub dispositione vicarii septem prouinciarum, erant prouinciae Viennensis, Lugdunensis, Germania ueltraque, Belgica l. & 2. Alpium maritimarum, Alpium penninarum, maxima Sequanarum, Aquitanica l. & 2. nouem populorum, Narbonensis l. & 2. Lugdunensis l. & 2. Senonica. Erant ex illis plures consulares, ubi plures & praefides, quae omnia uide bis in libro Notitiae vtriusque imperii, & de aliis vicariatus, quos praetermittit.

regium quorum ante posituerant, tolleret, ducesque, rursus crearent, ad quos summorum deferretur.

¶ Maior ¶ dignitas ducatus, quam comitatus, & ideo ex comitatu fit erectio in ducatum, pro magno munere: sicut non alio maiori remuneratus Rainaldus comes Gueldriae, qui Ludouico Caesari adhaerere contra Austriae duces, quam quod ex comite primus dux Gueldriae factus anno 1134. Munsterus lib. 3. Sic Adolphus comes antea Cluensis anno 1146. factus dux, & inter principes imperii connumeratus a Sigifmundo Imperatore in concilio Constantiensi, Munst. eo. lib. 3. ¶ Carolus ¶ Caluus rex Galliarum uictis nepotibus Pipino & Carolo, qui regnum Aquitaniae vsurpare uoluerant, regnum Aquitaniae in ducatum conuertit circa annum 852. constituitque Renulphum Burgundum primum ducem, limitato certis locis ducatu. Sic ex regno Burgundiae, Neustria, Austriae facti sunt ducatus, in 3. par. Annal. Aquit. in princ. Tempora alia creationis ducatum quorundam in Gallia signat Chopinus, lib. 1. de dominio, tit. 6. ¶ Reges ¶ Moscouitici dicuntur tantum suo idiomate, uulgi k'nezi, id est, magni duces, Sigifmundus liber Baro, lib. 1. ser. Moscoui. ¶ Et ¶ postquam Publius uicit Hadrubalem in Iberia, cumque Iberi se fidei Romanorum commendant, illum regem salutarer, motus eo facti, vt animaduersionem adhiberet, collectis Iberis, regium quidem se uelle haberi & dici ab omnibus cum ueritate, dixit: regem uero nec esse, nec dici a quoquam. Quibus dictis mandauit, vt dux appellaretur, Polyb. lib. 10. hist. Rex David dixit se tantum ducem esse constitutum a domino super populum in libro 2. Samuelis, 2. Reg. 6. ubi non se Melech regem, sed tantum עבד נגיד aliam, principem ducem populi, uocat. Est autem נגיד idem quod נשיא, scilicet princeps, a uerbo נגד, neged coram, eo quod vt subditi uertant semper facies suas ad principes suos, Exech. 27.

¶ Non ¶ censo omissenda quae Beatus Rhenanus lib. 2. rerum Germ. de ducebus scribit, dum post uictoriam a Clodoueo contra Alemanos obtentam apud Tolbiacum, ait, Alemaniae regnum in ducatum uersum: & subiicit, in hoc Romanos imitati sunt Franci. Nam ¶ illi ¶ prouinciarum uelores, duces appellabant, id quod ex libro magistri a. u. Romanorum satis liquet, unde formula ducatus Rhenanorum apud Cassiodorum, in uariis. Deligebant autem ducem ex nobilibus familia. Sic Boetius Agilolphingorum antiqua gens duo duces dedit. Hoc autem priuilegium habebat ea familia (nota feudum) a praefectis Francorum regibus, ut si quis fidus regno, prudensque, ex ea progeniue comperitus fuisset, non aliunde quisquam adscisceretur in ducem.

¶ Et ¶ paulo post, nec tantam potestatem habebat dux, quantum hodie uidemus habere. Et postea, ergo prima designationem sub Francis in Alemaniam habebat dux, proxima comites. ¶ Regiones ¶ septem centenas distinctae erant, unde centenarii nomen. Is magistratus centena praefidebat, comiti subiectus. Et paulo post, nec duci deerat vicarius, nec comiti. ¶ Qui ¶ in consilio adhibebantur, Ranzemburgii sunt appellati Germanica dictione. Et si reipub. Romanae repetamus memoriam ex libro, qui uetusque imperii notitia dicitur, inueniuntur prouinciae Romanae uel quaedam gubernatas per vicarios, alias per comites, alias per duces, alias per praefectos, alias per praefides. Et leges quoque iuris ciuilibus de his fide faciunt: in quibus agitur de officio praefidi, consulum, proconsulum, comitum, & similibus. ¶ Ita ¶ illae in quas regendas mittebantur duces, ducatus dici possunt, quales fuerunt prouinciae Tripolitana, Pannonia, Valeria, Ripensis, Pannonia prima cum Norico, ueltraque Rhetia, Sequana, Armorica, quae cum Neruiciana habebat vnum ducem, Belgica ¶ secunda, Britannica, Moguntia. Et puto istas prouincias potius in ducatus, quam in comitatus translatae a Romanis, quod in his fuisse reges seu reguli, quamuis & alia ratio possit accedere.

¶ Quomodo ¶ vicarii, scilicet Imperatoris referentes factae cognitionis potestatem, l. 2. de offic. vicarii, l. 1. C. tit. 42. mittebantur in prouincias, quae recte nomen regium & regnum ferre poterant, uel camus lieutenantens du Roy ou d'Empereur. Nam sub vicariis plures erant prouinciae, quatuor singulae possent regem mererit, vt b vicario Hispaniae, erat Beticia, Lusitania, Gaecia, costulares prouinciae, & praefides Taracensis, Carthagenensis, Tingitaniae, insularum Balearum. Sub dispositione vicarii septem prouinciarum, erant prouinciae Viennensis, Lugdunensis, Germania ueltraque, Belgica l. & 2. Alpium maritimarum, Alpium penninarum, maxima Sequanarum, Aquitanica l. & 2. nouem populorum, Narbonensis l. & 2. Lugdunensis l. & 2. Senonica. Erant ex illis plures consulares, ubi plures & praefides, quae omnia uide bis in libro Notitiae vtriusque imperii, & de aliis vicariatus, quos praetermittit.

28 Illo tamen tempore ista ad ministraciones perpetue non e-
 29 raot, sed dignitas, de posita ad ministraciones, durabat. Ita tamen
 ut inter vicarios & duces qui administrassent, vel comitum primi
 ordinis meruissent, nihil interesset, a paratur enim, h. i. de co-
 mitib. & archiat. sacri pala. lib. 12. C. tit. 13. Quae admodum & Au-
 gustas, eos qui sub comitibus primi ordinis dignitate, peculiari-
 ter ad aliquam prouinciarum vel prouincias militie credito auctori-
 tate imperatoris destinantur, ad quatuor ducibus, qui praeter Aegy-
 ptum & Ponticam, in aliis prouincijs administrauerunt, h. 2. de co-
 mitib. rei militari. lib. 12. C. tit. 12. ¶ Wolphan. ¶ Lazius tradit inter
 30 Francos olim ducatum constituisse, & perfectum fuisse, quinque
 comitatibus: & comitatum habuisse olim centum pagos in sua
 ditione: dque ex lege Salica. Legi & alibi comitem seu marchio-
 nem qui habeat sub se quatuor comitatus, vel quatuor baronias
 pro vaquoque comitatu, licite ducem fieri ab imperatore, vel a
 suo rege superiore posse in praesentiori ciuitate ducatus, im-
 positione causae seu pilei facta per superiorem, & praecipuum
 praetatum ditionis suae, Amoino de la Sale in lib. inscripto la Sala-
 de, en l'ouïsme chapure ou liure, comment les marquis, &c.

31 ¶ Apud ¶ Boiarios, dux per regem aut populum fiebat, tantae
 potestatis, ut posset iubere hominem impune occidi, in legib. Bo-
 uariarum, cap. 2. tit. 1. & 9. Et liberi populi, mea iententia, habe-
 bant aut reges, duces tantum, qui eos regerent, & iudicarent,
 vnde & omnimodolibi erat in eos qui se subiecerant potestas, &
 illis populus hoc dabat. Quare cum ex finitimus Erufcis duode-
 cim populi regem creassent, vel in creatum consensissent Romu-
 lum, singuli populi singulos lictores dederunt, vt ait Lulius
 in 1.

32 ¶ Et ¶ Dionysius Halicarnass. clarius, Etruscus, inquit mos erat,
 vt vnumquemque regem Lucumonem antecederet licitor vnus fe-
 rens sese in virgatum, & securim: cum vero consensu duodecim po-
 pulorum bellum maderetur, tradebatur duodecim sacra & securae
 duci qui principatum in omnes accepisset, Dionys. Halic. in 4. Et vt ait
 Iustianus in 1. ex Trogo. ab initio populus nullis legib. tenebatur, quia
 iustorum principum arbitria pro legibus erant, quos ad sustinendum
 huius dignitatis, non ambitio popularis, sed spectata inter bonos mode-
 ratio prouehabat.

33 ¶ Verum ¶ dux, nec comes, si sint fiduciarii alterius, hoc est, si
 recognoscant superiorem, puta regem, cui debent fidem, non
 possunt iura superioritatis usurpare, vt videlicet quae sunt iurisdi-
 ctionis regiae, de quibus in iurisdictione dicemus, Deo fauente.
 Et proinde etiam non possunt legitimare, Chassan. in consuetud.
 Burgun. tit. des bastards, §. 3. in verb. abintestat. versio. quid autem,
 de ducib. Pau. de Cast. an consil. 196. in nouis. Cum inferior non pos-
 sit praedictum facere legi sui superioris, cum inferior de maior.
 & obed. §. naturales, si de seu fuer. contron. Est autem legitimatio de
 referuatis summo principi, c. per vno. ab eadem, qui sit. sint leg. Ex-
 ceipio semper speciale priuilegium, si in feudo de eo gratia fiat.

De Comitibus. Cap. 8.

- 1 Comitibus titulo tenus sacris, codicillares, vt Palatini.
 Comitibus professores publici, qui leguntur, per viginti annos.
 Comitibus principis cum dignitate, comes cum administratione.
 Comitibus qui in titulum comitatus feudum tenent.
- 2 Comitibus nomen & dignitatis inuicem a principis comitatu quo-
 modo.
 Comitibus Caesaris quando dici coepit tempore Adriani, & qua-
 litas ille comitatus.
 Senatus comitabatur Adrianum Caesarem, & equites, nu. 4.
 Comitibus amici & domestici Caesaris dicti, huius comites largitionu
 rerum priuatarum, &c.
- 3 Comitibus amici & domestici Caesaris, germanice Grauiones.
- 4 Inde vocis compoſita, Landgrauii, Marchgrauii, Pfaltzgrauii,
 Burggrauii.
- 5 Comitibus consistorianus quis, & eius dignitas.
- 6 Comitibus sacri stabuli quis, Conestabulus comes sacri stabuli, vt
 & magister equitum, totius belli caput, &c. Similis Sultano
 Calipha.
 Tribuno celerum regum Rome, magister equitum, dictatorum.
- 7 Tempore declinationis imperii praefectura praetoriana erat distri-
 buta in magistrum equitum & peditem.
- 8 Conestabulus olim Meier domus & Comes Palatinus dictus.
- 9 Meierus primus Gallia Garnerius, & huius successores.
- 10 Comitibus stabuli, & iura palatii non fuerunt, perpetuo apud
 eundem.
- 11 Praefectus palatii, grand maistre de France bodie.

- 12 Meier Germanis est praefectus Palatii.
- 13 Meier in locum, subrogatus comes Parisiorum.
- 14 Comitibus Parisiorum nomen, sursum mutatum in nomen Marchio-
 nis Francia, quod tamen in comitis recedit nomen, vtrunque
 postea usurpatum & comitis Parisiorum, & Marchionis Fran-
 cia, sed vtrung, postea relictum magni magistri Fraciae nomine.
- 15 Symbolum & insigne magistri Francia baculus spuris aureis cir-
 cundatus, & quid denotet.
- 16 Comitibus Palatini, Conestabuli, & comitibus Palatinorum Ger-
 maniae differentia.
 Palatinus comes Germania a regione dictus, &c.
 Comitibus alii Palatini sine administratione, & eorum priuile-
 gia, &c.
- 17 Comes rei priuatae, seu praefectus camerariorum principis quis, &
 cura.
- 18 Comes rei priuatae cognoscebat, de sepulchris, & ne contra arborem
 consanguinitatis matrimonia fierent.
- 19 Comes domesticorum dictus Marscalcus aulae.
- 20 Domestici aulae sunt, pedes, Procopio socii, Romanis domestici
 equites, & equites dicuntur & protectores, qui eis imperat,
 primicerius.
- 21 Comes solemniorum Gallis magister ceremoniarum.
- 22 Comes sacrarum largitionum quis, & eius officium.
 Comes commerciorum.
 Procuratoris gynaeciorum & baphiarum.
 De praepositis diuersis & Brambaricariis, siue argentariorum
 & aliorum.
- 23 Comes sacri patrimonii quis.
- 24 Comes rationalis & patrimonii quis.
- 25 Comitibus consistoriani, consistorii aulae quis.
- 26 Comitibus a primis ordines.

Comitibus ¶ alii titulo tenus, quales sunt honorati titulo hoc,
 & solum regi codicillis creati, vel a lege: Palatini interdum
 simpliciter dicti. Sunt & doctores comites, qui professi sunt iura,
 & legerunt publice per viginti annos, h. i. cum bi not. de profe. qui
 in vrb. Constan lib. 12. C. Bar. in l. Alexandria de decur. lib. 10. C. Alii
 comites vero principes, & cum dignitate, & alii ex illis cum admi-
 nistratione. Et nunc alii qui comitatu in titulum & feudum habent.

¶ Proinde ¶ sciendum Comitibus nomen dignitatis esse, quae sci-
 licet referat quandam cum principe, cuius sunt comites vel alle-
 cle, quotidianam fere consuetudinem. Fidem facit quod de A-
 driano fertur, Spartian. in Adrian. qui senatum quodammodo in
 aulam suam traxit, receptis senatorum optimatibus in amicos
 eorum hortem, quae superiorum Imperatorum tempore costare
 solebat ex equestri ordine, non senatorio. & ita domesticum quen-
 dam senatum penes se habere coepit, qui ¶ quoniam is continua-
 tis pene delectaretur peregrinationibus, comitatus Caesaris dici
 ceptus est, & ipsi amici comites: eorumque consilii atque opera
 in bello & pace vsus, inde comites largitionum rerum priuatarum,
 & ceteri dicti. ¶ Tales ¶ apud reges Germaniae, inquit Sig. Gelen.
 in epist. liminari libri notitia vtriusq, imperii ad Andream Vessalio-
 nem, amici & proceres regis, dicti grauiones, Latine comites: vnde
 copositae voces Germanicae Landgrauii, Marchgrauii, Pfaltz-
 grauii, Burggrauii. Indicat Lampridius in Alex. principis affeclae
 comites dictos, & comitatum eos, qui perpetuo secum erant, Ti-
 bus, inquit, Alexander, & eos qui militaribus nituntur praerogatiuis
 purgatis palatium, suum comitatumq, omnem abiectis ex aulico
 ministerio obsecans & infamibus. ¶ Hunc ¶ comites consistoriani, qui
 tranquillitati consistorii principis prospiciebant spe stabillibus
 praefectibus in dignitate aequali, h. i. de comit. b. consilio. lib. 12. C.
 tit. 9. & eiusdem priuilegii facti, ac principes scholae agentium in
 rebus, h. 2. eo. tit. C.

¶ Erant ¶ & comites sacri stabuli, & qui curam palatii habebant,
 & icholarum, armorum, & curam domus regiae cum administra-
 tione, & sine administratione prouinciarum, h. i. de comitib. & trib.
 schol. lib. 12. C. tit. 11. Comitibus illum sacri stabuli vocati hodie Co-
 nestabulum in dubium non venit, hic enim praedictus a Valente
 ita nominatur praepositus, d. l. de comitibus, & comes qui libera-
 ret ab inquietudine principis. Et talis in Gallia magister equitum,
 in quem totius belli curam princeps reiciebat non minus quam
 Calipha Sultano ea de re instituerunt: dictator olim Romae ma-
 gistrum equitum, vt reges, tribunum celerum, Lulius in 2. & Dio-
 nys. Halicarnass. in 2. & 5. Eutrop. & Euseb. & in l. 2. §. populo. dein-
 de, de orig. iur. lib. 1. P. l. i. de officio praefecti. praet. eodem lib. tit. 11. ¶ Tem-
 pore ¶ tamen declinationis imperii, vt habetur in libro Notitiae

